

A PÁPAI SZÉK BETÖLTÉSÉNEK TÖRTÉNETI FEJLŐDÉSE.

Irta: *Áldásy Antal dr.* egyetemi tanár.

AKATOLIKUS EGYHÁZ legfőbb méltóságának, a pápai székek betöltése a legrégibb időktől fogva választás útján történt. A hagyomány szerint szent Péter maga jelölte ki utódját, de ez történeti hitelre nem tarthat igényt. Eusebius egyháztörténetének egyes helyeiből azt vélik kiolvasni, hogy a legrégibb időkben a pápa néha maga nevezte ki utódját. Vajjon a pápának van-e az utód kinevezésére, illetve kijelölésére joga, erre nézve a vélemények szétágazók. Arra nézve is eltérők a vélemények, hogy kiknek a jogát képezte a legelső századokban a pápaválasztás eszközlése. Az egyik nézet azt tartja, hogy a pápaiszék betöltése a szomszédos püspökök, a római papság és a római nép együttes közreműködésével történt, míg a másik nézet szerint a választásban csak a római papság vett részt. Valószínű, hogy a választás az első mód szerint történt, mely általában megfelelt az akorbéli püspökválasztási eljárásnak. A választást tehát a római papság és nép együttesen eszközölte. A római püspöki szék jelentőségteljes helyzeténél fogva azonban már nagyon korán az államhatalom is kísérletet tett, hogy magának a pápai szék betöltésére befolyást biztosítson. A kereszttényé lett nyugatrómai császárság tényleg gyakorolt is bizonyos befolyást a pápai szék betöltésére. A választás megerősítése nem képezte ugyan a császár jogát, de volt annyi hatalma, hogy a neki nem tetsző személy megválasztását megtudta akadályozni, kettős választás esetén pedig a császár általi elismerés volt a döntő. A világi elem, a nép közreműködése a pápaválasztásnál az V. század óta háttérbe kezdett szorulni és csak a község előkelőbb személyei, a hivatalnokok és a szenátus működtek azon közre, mint a világi elem képviselői. A nyugatrómai császárság bukása után a keleti gót uralkodók, így Odoaker, Theodorius és mások szintén igyekeztek maguknak befolyást biztosítani a pápaválasztásra, de egyöntetű eljárásról nincsen tudomásunk. Így megtörtént, hogy a király egy neki tetsző jelölt megválasztását kierőszakolta, vagy hogy a pápa egy-két esetben maga jelölte meg utódját és voltak olyan választások is, melyek teljesen szabályszerűen folytak le.

Az V. században már feltaláljuk az első pápaválasztási dekretumok nyomait, melyekkel a választási eljárást szabályozni igyekeztek. Ilyen Honorius császár 420. évi dekretuma, ilyen a 499. évi római zsinati dekretum, mely a választás szabad voltát hangsúlyozza és a választásra jogosultaknak mondja a római városi papságot, az úgynevezett tituli lelkészeit és a városi diakonusokat. Tényleges részt vett a választásban a római nép is, elsősorban a szenátus. A megtörtént választásról jelentést tettek a keletrómai császárnak, de annak megerősítésére nem volt szükség. Csak 555 után változott a helyzet és a megválasztott pápa mindaddig nem volt felszentelhető, amíg a választás megerősítése Konstantinápolyból meg nem érkezett. Ez magyarázza meg az ezidőben szokásos hosszú sedisvacantiákat. Hogy ezt elkerüljék 684—685-ben V. Konstantinos Pogonatos a megerősítés jogát átruházta a ravennai exarchára, a császári helytartóra, miután már előzőleg 678-ban lemondott a megerősítésért fizetendő taksáról. Az utolsó megerősítés úgylátszik III. Gergely választásánál, 731-ben történt.

A keletrómai uralomnak bukása után Olaszországban sem a longobard, sem a frank királyok nem vették igénybe a megerősítés jogát. Csak I. Pál pápa idejében (757—767) változott a helyzet és a választás eredményéről jelentést küldtek a frank királyhoz, de ez csak formáság volt, mert a felszentelés megtörtént a megerősítés megérkezése előtt. Ennek az volt a következménye, hogy a pápai szék betöltése teljesen a rómvárosi nemesség kezébe került és a világi elem befolyása vált döntővé. A világi elem közreműködése ellen annak idején már Symmachus pápa is erélyesen állást foglalt, de sem ő, sem utódai nem akadályozhatták meg, hogy a pápai szék betöltésénél a római nemesség ne juttassa érvényre befolyását és a 769. évi III. lateráni zsinat rendelkezése, mely újból kizárta a világi elemet a pápaválasztásból, szintén nem járt eredménnyel.

A IX. század folyamán több császári rendelkezés szól a pápaválasztás módozatairól. Így a 817. évi úgynevezett Pactum Hludovicianum, melyben Jámbor Lajos biztosítja a pápa szabadválasztásának és megerősítésének jogát, a császári megerősítés kikérése nélkül. Ez az oklevél a római előkelőbb nemesség közreműködését a választásnál is megemlíti. 824-ben I. Lothár császár a Constitutio Romana-ban ismét szabályozta a pápaválasztást, annak eszközését az arra jogosultaknak biztosította, de az új pápa addig nem volt felszentelhető, amíg le nem tette a II. Eugén pápa által annak idején a császárnak letett esküt, melyet mintegy hűségskünek tekintenek. Tényleges befolyást azonban a választásra ez a constitutio a császárnak nem adott meg.

A X. századig a választást legtöbbször valamelyik római templomban tartották meg, a pápa halála utáni harmadik napon.

Választható csak az volt, aki az egyházi rendbe tartozott, 769 óta pedig csak az, aki a római városi papsághoz tartozott és pedig vagy diakonus vagy presbyter. A püspöki renchez való tartozást választási akadállynak tekintették és tényleg a püspökök sorából csak 890-ben választatott az első pápa, I. Formosus személyében. A megválasztott pápa keresztnévét megtartotta, csak 952-ben találjuk az első esetet, hogy a pápa nevét megváltoztatja, ez Octavian tuskulumi gróf volt, aki a XII. János nevet vette fel. Rendszeressé azonban csak a XI. század óta vált a név felcserélése, de a Péter név kivételével. A világi elem közreműködése megmaradt annyiban, hogy a nemesség és a városi hivatalnokok működtek közre, de a döntés valószínűleg a papság kezében feküdt.

A Karoling-birodalom szétbomlása után a pápai szék betöltése ismét a városi nemesi pártok befolyása alá került. Ez a világi befolyás a X. század közepe után érte el legmagasabb fokát, amidőn a pápai trón betöltésénél a Rómát uraló Theodora és Marosia befolyása — jut érvényre. Ennek az állapotnak megszüntetését célozza az I. Ottó által 962-ben kiadott kiváltságlevél, mely megújítja a 817. és 824. évi császári rendelkezéseket és visszaállította a szabad választási jogot, de a megválasztott mindaddig nem volt felszentelhető, amíg a császári megbizottak, vagy Ottó fia előtt le nem teszi a IV. Leo által annak idején letett esküt, ami alatt valószínűleg hűségesküt kell érteni. Ezt a rendelkezést maga Ottó szegte meg, amidőn XII. János pápa letétele után VIII. Leót választatta meg a pápai trónra. VIII. Leo állítólag biztosította volna Ottónak a pápai szék betöltésének jogát. Az erre vonatkozó oklevél kétségkívül hamis, de I. Ottó utódai II. és III. Ottó is döntő befolyást gyakoroltak a pápai szék betöltésére, utóbbinak befolyása alatt, valóságos kijelölés útján jutott a pápai trón birtokába Gerbert I. rheimsi érsek, II. Szilveszter pápa.

Az Ottók utódai közül III. Henrik császár volt az, aki a legmesszebbmenő befolyást gyakorolta a pápai trón betöltésére. Formális kinevezési jogot gyakorolt 1046-ban a sutrii és a római zsinatokon. II. Damasus pápát Henrik egyszerűen kinevezte a pápai trónra, ennek halála után IX. Leo és II. Viktor pápák választás útján ugyan, de a császár kijelölése alapján jutottak a trón birtokába. E visszás és a pápai méltóságot lealacsonyító helyzet megszüntetése céljából történik II. Miklós pápa alatt, az 1059. évi lateráni zsinaton a pápaválasztás reformja. Ez a reform a választás jogát kizárólag a bibornoki testületnek biztosítja, vagyis tisztán egyházi választást rendel el és a papság többi tagját, valamint a népet, a világi elemet a választás jogi ténykedéséből kizárja és azokat csak a választás sollemnizálására szorítja, arra, hogy a megválasztott üdvözlésével a választás ünnepélyességét emeljék. A megválasztandó a római egyházmegye papságából volt veendő

és csak ha köztük alkalmas egyén nem volt található, választottak más egyházmegyéhez tartozót. A császárnak a dekretum bizonyos udvariassági jogot biztosított, de hogy ez miben állott, azt nem tudjuk, semmiesetre sem volt azonban ez a megerősítés joga. Tényleg VII. Gergely választását a császárnak tudomására hozta ugyan, de a megerősítésről nem tett említést.

Az 1059-iki reformot követő pápaválasztások többé-kevésbé ennek határozatai alapján mentek ugyan végbe, de annak keretei! hol tágítani, hol összeszorítani igyekeztek. Az 1130. évben II. Ince és II. Anaklet választásával kitört schisma, nemkülönben a III. Sándor ellenében az I. Frigyes befolyása alatt megválasztott ellenpápákali harcok 1179-ben a III. lateráni zsinaton a pápaválasztás újabb reformjára vezettek, ami a *Licet de vitanda* dekretummal történt. A választás eszközlésére jogosultak tekintetében, miután erre vonatkozólag már az 1059. évi dekretum intézkedett, nem volt szükség újabb intézkedésre. Ellenben kimaradt a Licet dekretumból a rómovárosi papság és a világi elem részvételéről szóló megemlékezés, valamint hallgatással mellőzték a császári jogokat is, úgyhogy ettől az időtől kezdve a császár szerepe a választásból ki volt kapcsolva és az általa esetleg kinevezett pápák eo ipso törvényteleneknek tekintettek. A választási eljárás tekintetében a dekretumnak az a legfontosabb rendelkezése, mely kimondja, hogy az esetre, ha a választás nem egyhangú, az tekintendő megválasztottnak, aki a kétharmad szótöbbséget elnyerte. Ezt a rendelkezést kiegészítette az 1215. évi IV. lateráni zsinat rendelkezése, mely a választásnak három formáját állapítja meg, per scrutinium, per compromissum és per inspirationem, mely három formája a pápaválasztásnak azóta is fönáll.

A XIII. század folyamán még két jelentős intézkedés történt a pápaválasztás körül. Az egyik IV. Ince rendelkezése az 1245. évi lyoni zsinaton, mely kimondja, hogy a pápa halála után a bíbornokok várják be a távollevő bíbornokok megérkezését, ha pedig ezek a megállapított időre nem érkeznének meg, akkor tartsák meg nélkülök a választást. Megválasztottnak tekintendő az, aki kétharmad szótöbbséget nyert, melybe azonban a maga szavazata nincs beszámítva. Az a bíbornok, aki a választás befejezte előtt eltávozik, elveszti választási jogosultságát. A másik rendelkezést a IV. Kelemen halála utáni események tették szükségessé. IV. Kelemen halála után (1268 október 29.) megkezdődtek a választás körül a tanácskozások, melyek csak 1271 szeptemberében vezettek eredményre. Sem a viterbóiak közbelépte — a tanácskozások Viterbóban kezdődtek meg — akik a bíbornokokat a pápai palotában zár alá vették, később pedig az épület tetejét lebontották, hogy a választást siettesék, sem Fülöp francia és Károly nápolyi királyok közbelépte nem vezetett előbb eredményre. Hogy hasonló esetek meg-

ismétlődését lehetetlenné tegyék, X. Gergely pápa az 1274. évi második lyoni zsinaton egy újabb konstitúciót adott ki, mely hivatva volt megakadályozni, hogy a *sedisvacantia* túlhosszúra nyúljon. E rendelkezés főbb pontjaiban kimondja, hogy a pápa halála után tizedik napra kezdődjék meg a választás, a bíbornokok mindegyike csak egy kísérőt vehet maga mellé és életbelépteti a konklave intézményét, kimondja, hogy a bíbornokok elzárt helyen gyűljenek össze a választás megejtése céljából, melynek tartamára a külvilágtól elzártnak, azzal nem érintkezhetnek, a helyiségen csak egy nyílás hagyandó, amelyen át a bíbornokoknak az élelmiszereket be lehessen adni. Amennyiben három nap alatt a választási eljárás eredményre nem vezetne, a bíbornokok öt napon át ebédre és vacsorára csak egy tál ételt kapnak, az öt nap eltelte után pedig csak kenyéret és vizet. A konklave tartama alatt a bíbornokok sem a pápai kamarából, sem a római egyház pénztárából semminemű jövedelmet nem húzhatnak. Ha valamelyik bíbornok a választás folyama alatt lép be a konklaveba, a választási eljárás akkori stádiumához kell alkalmazkodnia. A konstitúció intézkedik még a konklave helyéről, annak biztonságáról, valamint szabályozza a részletkérdéseket is.

Az 1274. évi lyoni zsinati konstitúció főbb pontjaiban ma is érvényben van. Nem sokkal meghozatala után megkezdődik a francia befolyás túlsúlyra jutása a bíbornoki testületben, melynek fokozatos növekedése 1305-ben V. Kelemen választásával megnyitja a pápaság avignoni tartózkodásának korszakát, amidőn a pápai szék áthelyeződik 70 évre Rómából Franciaországba, amidőn a pápaság többé-kevésbé a francia királyi politika befolyása alá jutott. Ebbe az időbe esik két jelentőségteljes esemény a pápaválasztások történetében. Az egyik az 1351. december 6-iki *Licet in constitutione* dekretum, mely az 1274. évi *constitutio* rendelkezéseit enyhíti, megengedvén, hogy a bíbornokok mindegyike két kísérőt vihet magával a konklaveba, és könnyítéseket tartalmaz a konklave tagjainak élmezése tekintetében. A másik az első választási kapituláció, melyet az 1352. évi választás alkalmával állítottak fel a bíbornokok, a megválasztandó pápát bizonyos feltételekkel kívánván megkötni, melyekkel maguknak az egyház-kormányzatbani részvétel, a bíbornoki testület kiegészítése és jövedelmük tekintetében bizonyos jogokat óhajtottak biztosítani. Ezt a kapitulációt VI. Ince pápa választása után megerősítette ugyan, de 1353-ban hatályon kívül helyezte. Ettől kezdve több ízben találkozunk választási kapitulációkkal, melyeket azonban a megválasztott pápák a választás után hatályon kívül helyeztek, vagy egyszerűen nem vettek tekintetbe.

Az 1351. évi *Licet in constitutione* dekretum után mintegy 150 évig újabb, általános rendelkezés a pápaválasztás tekintetében nem

tétetett. A pápaság avignoni tartózkodásának az 1378 április 9-iki római választás vetett végett, mely Prignano Bertalan barii érseket emelte a pápai trónra VI. Orbán néven. Ő az utolsó pápa, aki a bíbornoki testületen kívül állt, ettől kezdve a pápa kizárólag a bíbornoki testület tagjai közül választatott. VI. Orbán alatt vette kezdetét az 1378 szeptember 20-i fondii választással a nyugati nagy egyházszakadás, melynek csak V. Mártonnak a konstanci zsinaton 1417 november 11-én történt választása vetett véget. Ez alkalommal a választásban a bíbornokokon kívül még 30, a zsinat által választott elector vett részt, az első és utolsó eset, hogy a választásban a bíbornoki testületen kívül állók is résztvettek, mert V. Félix választása, mely alkalommal csak egy bíbornok lévén jelen, a baseli zsinat 32 választót delegált, nem jöhet tekintetbe, miután V. Félix, ki világi rendből emelkedett a pápai trónra, ellenpápanak tekintetik.

A pápaválasztás szabadságának és tisztaságának biztosítására szolgált II. Gyula pápának 1506 január 14-i *Cum tam divino* constitutiója, mellyel egyrészt a XV. század folyamán a pápaválasztásra befolyást gyakorolni óhajtó nemzetiségi törekvéseknek és a simonistikus üzelmeknek kívánt gátat vetni, másrészt eltilt mindeneműt, a pápaválasztásra vonatkozó előleges tárgyalást és megállapodást, anélkül azonban, hogy a választás abszolút függetlenségét biztosítani tudta volna. A XVI. századbeli pápaválasztásoknál a Habsburgok és Franciaország váltakozva igyekeztek befolyásukat érvényre juttatni. Ez magyarázza meg a XVI. században megtartott konklaveknél észlelhető kisebb-nagyobb rendellenességeket és visszasságokat, melyek a pápaválasztás újabb reformját szükségessé tették. III. Gyula pápa hozzá is fogott a választás megreformálásához és el is készült az ezt tárgyaló bulla, mely azonban a pápának 1555 március 22-én bekövetkezett halála miatt nem került kibocsátásra. IV. Pál pápa az 1558 december 16-i *Cum secundum* bullával eltiltotta a választás körüli tanácskozásokat a pápa életében. IV. Pius pápa pedig, miután egy dekretumával kijelentette, hogy a pápának nincs joga utódját kijelölni vagy magának utódlási joggal coadjutort választani, az 1562 október 9-i *In eligendo* bullával újból szabályozta a pápaválasztást, visszamenve az 1274-i és az 1351-i dekretumokra és állást foglalva a világi hatalmak beavatkozása ellen, megtiltván a bíbornokoknak, hogy világi hatalmak befolyásának engedjenek. Ez a rendelkezés az ú. n. *jus exclusivae*-re vonatkozik, melyet V. Károly vett először igénybe, hogy neki nem tetsző személyt a választásból kizárva, annak a pápai trónra emelését megakadályozza. Ezt a másképp vétő-jognak is nevezett eljárást a német császáron kívül Spanyolország és Franciaország is igénybe vették és a következő pápaválasztásoknál nem egyszer szerepelt, legutoljára a XIII. Leo halála után

tartott konklavében, mely alkalommal I. Ferenc József Rampolla bíbornokkal szemben juttatta kifejezésre.

A pápaválasztás újabb szabályozása XV. Gergely alatt történt az 1621 november 23-iki *Actori Patris* bullával, mely a választási eljárást újból rendezte, a titkos szavazást szavazólapokkal előírta, valamint meghatározta, hogy naponként csak két szavazás tartható. Kiegészíti ezt a constitutiót az 1622 március 12-én kiadott *Deus Romanum Pontificem* constitutió, mely a pápaválasztás körüli szertartást a legapróbb részletekig szabályozta. E két rendelkezéssel nyerte a pápaválasztás azt a formát, melyben mai nap is megtartatik. A következő pápák rendelkezései, VIII. Orbáné 1626 január 28-án az *Ad Romani pontificis providentiam*, XIII. Kelemené 1732 október 3-án, az *Apostolatus officii* bullával csak kiegészítéseket tartalmaznak az előzőkhöz. XII. Incének 1692 január 22-iki *Romanum decet Pontificem* constitutiója a választási kapitulációkat tiltja el és ettől kezdve választási kapitulációkkal tényleg nem találkozunk többé. Az általános politikai viszonyok alakulásának megfelelő intézkedéseket tartalmaz VI. Pius 1798 november 12-iki *Cum nos superiori anno* constitutiója, mely — tekintettel arra, hogy a pápa a francia kormány rendelkezésére Rómát elhagyni kényszerült — hatályon kívül helyezte az eddig mérvadó rendelkezéseket és a választás tekintetében, a kétharmad szótöbbség fenntartásával, a simonia eltiltásának és a választás szabadságának hangoztatásával, a bíbornokoknak szabadkezet engedett a választás lefolytatására nézve. Hasonló rendelkezéseket tartalmaz VII. Piusnak február 6-iki *Quae potissimum* bullája is, de a politikai viszonyokban beállott változás következtében e rendelkezések feleslegessé váltak. Az 1870. év eseményei, Rómának az olaszok által történt elfoglalása IX. Piust arra birták, hogy újabb rendelkezéseket tegyen a pápaválasztás tekintetében. Ezek a rendelkezések az 1877 október 10-iki *Consulturi* bullában foglaltattak össze, amely a konklave megtartását és lefolytatását a régebbi határozatok fenntartásával szabályozzák. Ezt kiegészítette az 1878 január 10-én kiadott *Regolamento*, mely a pápai szék üresedése idejére szemmeltartandó intézkedéseket foglalja össze. XIII. Leó pápa 1882 május 24-én kiadott *Praedecessoris nostri* constitutiójával újból intézkedett a pápaválasztás mikénti megtartásáról, melyet szintén egy *Regolamento* egészít ki. A halála utáni konklavében lefolyt események, az I. Ferenc József által Rampolla bíbornok ellen gyakorolt veto, X. Pius pápát az 1904 január 20-án kelt *Commisum nobis* constitutió kiadására indították, mely eltiltja a bíbornokoknak a veto figyelembevételét. Az 1904 december 25-iki *Vacante Sede Apostolica* constitutió egységesen újból kodifikálta a pápaválasztási eljárást és így a jelenleg érvényes intézkedéseket az új Codex juris canonici függelékébe is felvett *Vacante*

Sede Apostolica, a *Commissum nobis* és a *Praedecessoris nostri* constitutiók, valamint az utóbbihoz fűzött *Instructio* foglalják magukban.

*

A pápa Róma püspöke, a római egyházi provincia metropolitája, Olaszország primása, a nyugati részek patriarchája és a keresztény egyház látható feje. Oldala mellett áll a bibornoki testület, melynek 1059 óta kizárólagos jogát képezi a pápai szék betöltése. E legfőbb egyházi testület történeti fejlődése a következőkben vázolható.

A pápa egyházi hivatali működésében elsősorban a római papságra volt utalva és már a II. század elején Evaristus pápa idejében említést tesz a Liber pontificalis két diaconusról, mint a pápa segédeiről. Maga a cardinalis szó eredetileg az állandóan alkalmazott püspököt jelentette és csak a VIII. század óta értik cardinalis alatt a püspöki templom (cardo) papságát. Jóllehet a cardinalis kifejezés alatt főleg a római cathedra, püspöki szék, papságát kell értenünk, egyes püspöki templomok papsága még később is viselte a cardinalis címet.

A Rómában működő papságot, mely a római egyházmegye ügyei mellett az egész egyház ügyeinek intézésében is résztvett, mint a pápa segítői, a curia elnevezés alatt foglalták össze. A római papság maga három csoportra oszlott, ú. m. a clerici palatini, a pápai udvartartáshoz tartozó papság, a clerici regionarii és a város egyes templomai mellett működő papságra.

Egyházi tekintetben Róma városa a III. századtól kezdve hét kerületre, regio-ra oszlott, míg a XII. században a regiok száma 12 volt, melyekhez mint 13. regio a Trastevere járult. Minden egyes regioban volt egy diaconia, egyházi épület, mellyel kapcsolatos volt egy szegényház vagy kórház. Ezen egyházak előljáróit a *diaconi regionarii* elnevezéssel nevezték és feladatuk volt a betegápoláson kívül a pápa által végzett istentiszteleteknél segídezni és a pápai birtokokat kezelni. A városi egyházak három csoportba oszlottak: 1. basilicae coemeteriales, a mátyrok nyugvóhelyei fölött emelkedő templomok, 2. templomok a falakon kívül és belül, melyek a lelki szükségletek kielégítésére, a szentségek kiszolgáltatására és a liturgikus gyülekezetek céljaira szolgáltak. Ezek voltak a lateráni székesegyház, a szent Péter, szent Pál, S. Lorenzo fuori le mure és a S. Maria Maggiore, 3. az ú. n. *tituli*, a falakon belül fekvő templomok, melyekben az összes szentségeket, főleg a keresztség és a bűnbánat szentségét szolgáltatták ki. Ezek számát III. Calixt 28-ban állapította meg. E titulusok presbiterai a rendes istentiszteletet végezték és hetenként váltakozva a négy patriarchalis bazilikában a keresztség és bűnbánat szentségének kiszolgáltatásában közreműködtek. E három kategóriába

tartozó papok, ú. m. a *diaconi palatini*, a *diaconi regionarii* és a *titulusok presbyterei* nevezetnek per eminentiam a cardinalis névvel. Zsinati dekretumokban 499 óta a regio, illetve a diaconia és titulus megnevezésével említetnek. Közöttük a cardinalis diaconus és a presbyterek között a rangban legidősebbek játszották a főszerepet, a cardinalis archidiaconus a pápa távolléte vagy trónüresedés idején az egyházi ügyeket vezette. A bibornoki testület harmadik csoportját az *episcopi cardinales* képezték, a római egyházmegye területén fekvő, jelenleg *suburbicarius* névvel nevezett püspökségek püspökei, akik a pápa segédjei voltak a pontificalis funkciók végzésében. Számuk eredetileg hét volt: Ostia, Porto, Albano, Santa Rufina, Sabina, Tusculum és Praeneste, a XII. század óta pedig Porto és Santa Rufina egyesítése óta hat. Székhelyeik Róma közvetlen közelében fekszenek, a pápa szentelte fel őket, neki tettek hűségesküt és kötelezve voltak a *visitatio liminumra*, mely kötelezettséget a 743. évi római zsinat a többi püspökökre is kiterjesztette. A kardinálisok *creatioja* kezdettől fogva a pápa jogkörébe tartozott és a 719. évi római zsinat rendelkezése értelmében a pápai trónra csak *cardinalis diaconus*, illetve *cardinalis presbyter* volt megválasztható, míg az *episcopi cardinales* a passzív választási jogot csak a X. századtól kezdve nyerték el.

Mint testület, a bibornoki collegium a X. századtól kezdve indult fejlődésnek és ez a fejlődés a XV. században nyert befejezést. Mint testület, főleg három irányban igyekezett törekvéseit érvényre juttatni, vagyonilag, pénzügyileg magát függetleníteni, az egyházkormányzati ügyekben magának befolyást biztosítani és befolyást nyerni a bibornokok kinevezésére. Jelentősebb eredményeket mind a három irányban a XIII. század második felében érték el, főleg a vagyoni függetlenség terén, IV. Miklós pápa alatt 1289-ben, amidőn a *patrimonium* jövedelmeinek fele biztosított nekik, amit később XII. Benedek újból megerősített részükre, amikor egyúttal a jövedelmek beszedése és kezelése körül is bizonyos ellenőrző szerephez jutottak. A másik két irányban a helyzet változott, függött a mindenkori pápától és a bibornokoknak a pápához való viszonyától. 1352-ben az első pápaválasztási kapitulációban a bibornokok megkísérelték e hármasság igényt maguknak intézményileg is biztosítani, de mint említettük, a kapitulációt VI. Ince csakhamar hatályon kívül helyezte.

A bibornoki testület tagjainak száma változó volt. III. Sándor pápa óta e méltóságot Rómán kívüli érsekek és püspökök is elnyerhetik. A bibornok-presbyterek száma átlag 28, a diaconus-bibornokoké 18 volt a középkoron át. Ezt a számot a konstanci és baseli zsinatok csökkenteni igyekeztek, így a konstanci zsinat 24-ben kívánta a számot megállapítani. V. Sixtus óta a bibornokok száma 70-ben van megállapítva, de ez a szám rendszeren nincs tel-

jesen betöltve. A bibornoki titulusokat utoljára VIII. Kelemen állapította meg és ezt a megállapítást V. Pál pápa megerősítette.

A bibornoki testület számbeli megoszlását az új Codex juris canonici 231. szakasza állapítja meg, és pedig 6 episcopus cardinalis-, 50 presbyter-cardinalis és 14 diaconus cardinalisban. Kinevezésük, kreációjuk a pápa kizárólagos joga, aki ezt a konsistoriumban gyakorolja. In pectore reservatus-nak nevezik azt a bibornokot, kinek kinevezését a pápa a konsistoriumban közli a jelenlevőkkel, de a névnek megemlítése nélkül, azt egy későbbi alkalomra tartva fenn. A bibornokok jogait, kötelességeit a Codex juris canonici 230—241. szakaszai írják körül.

A bibornoki testület élén a cardinalis decanus áll, a suburbicarius püspökök között a kinevezés tekintetében a legidősebbik, aki azonban csak primus inter pares és a többi bibornokokkal szemben különlegesebb jurisdictionalis jogokkal nem bír. A bibornoki testület camerlengoja (Camerarius Sacri Collegii) évenként választatik, váltakozva a bibornoki testület három csoportjából, feladata a bibornoki testület jövedelmeinek kezelése, szétosztása és a konsistorium jegyzőkönyveinek vitele.

Az episcopi cardinales nem kinevezés, hanem optio útján jutnak méltóságukba. Ha a hat suburbicarius püspökség valamelyike megüresedett, a rangban utána következőnek joga van a megüresedettre optálni, ha pedig a rangban legutolsó üresedik meg, a Rómában resideáló presbyter bibornokok közül a rangsorban legidősebbnek joga van a megüresedett püspökségre. Az optio joga különben a másik két osztályára a bibornoki testületnek is fennáll. A suburbicarius bibornok-püspökök között az ostiainak jogát képezi a pápa felkenése és koronázása.

A bibornoki testület, mint ilyen, a pápa legfőbb tanácsadó fóruma, azonban a pápa semmiképen sincs annak tanácsához vagy hozzájárulásához kötve. Ellentétben a püspökségekkel, ahol haláleset alkalmával a püspöki jurisdictio ordinaria átmegegy a káptalanra, a pápa halálával ez nem történik meg és csak a leges-legsürgősebb esetekben bír a bibornoki testület intézkedési joggal.

